

6.2 Plošni integrali druge vrste

Neka je ploha Σ zadana eksplicitno jednadžbom $z = f(x, y)$ za $(x, y) \in D$, gdje je D podskup xy-ravnine. Plohu Σ možemo orijentirati na dva načina:

- a) pomoću normale $\vec{n} = -\frac{\partial f}{\partial x}\vec{i} - \frac{\partial f}{\partial y}\vec{j} + \vec{k}$ koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} ,
- b) pomoću normale $\vec{n} = \frac{\partial f}{\partial x}\vec{i} + \frac{\partial f}{\partial y}\vec{j} - \vec{k}$ koja zatvara tupi kut s vektorom \vec{k} .

Plohu orijentiranu na jedan od gornja dva načina označavamo sa $\vec{\Sigma}$.

Neka je $\vec{a} : \vec{\Sigma} \subseteq \mathbb{R}^3 \rightarrow X_0(E)$ vektorsko polje:

$$\vec{a} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k}.$$

Plošni integral 2. vrste vektorskog polja \vec{a} po plohi $\vec{\Sigma}$ jednak je:

$$\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, dS = \iint_{\Sigma} \vec{a} \cdot \vec{n}_0 \, dS = \iint_D (\vec{a} \cdot \vec{n})(x, y, f(x, y)) \, dx \, dy,$$

gdje je n_0 jedinični vektor normale na plohu $\vec{\Sigma}$, $\left(n_0 = \frac{\vec{n}}{|\vec{n}|}\right)$.

Zadatak 6.14. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S}$ ako je $\vec{a} = x\vec{i} + y^2\vec{j} + z^3\vec{k}$, a $\vec{\Sigma} = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 : z = 1, x^2 + y^2 \leq 1\}$ orijentirana normalom koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} . Skicirajte plohu.

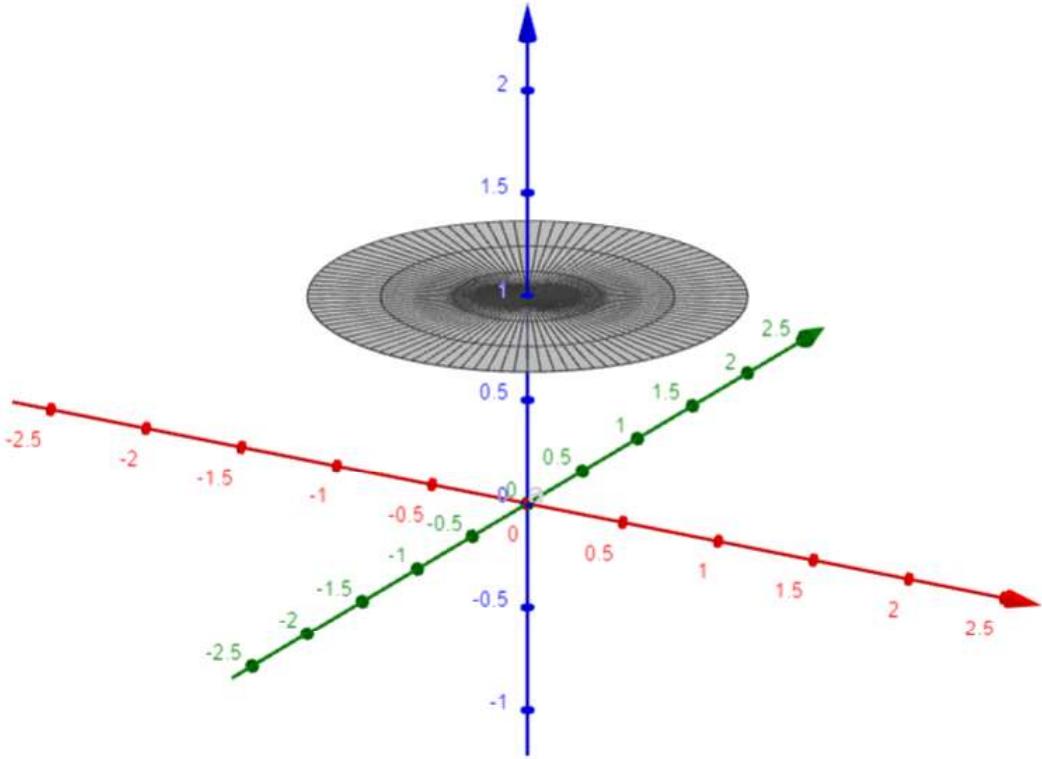
Rješenje: Ploha $\vec{\Sigma}$ je zadana jednadžbom $z = f(x, y) = 1$ (pogledajte sliku 6.27). Projekcija plohe $\vec{\Sigma}$ na xy-ravninu je krug $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 + y^2 \leq 1\}$, a normala koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} je vektor $n = -\frac{\partial f}{\partial x}\vec{i} - \frac{\partial f}{\partial y}\vec{j} + \vec{k} = \vec{k}$. Odredimo skalarni produkt vektorskog polja \vec{a} i vektora normale \vec{n} :

$$\vec{a} \cdot \vec{n} = (x\vec{i} + y^2\vec{j} + z^3\vec{k}) \cdot \vec{k} = z^3 = 1^3 = 1.$$

Sada znamo da je

$$\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S} = \iint_D 1 \, dx \, dy = P(D) = \pi.$$

□

Slika 6.27: Ploha $\vec{\Sigma}$

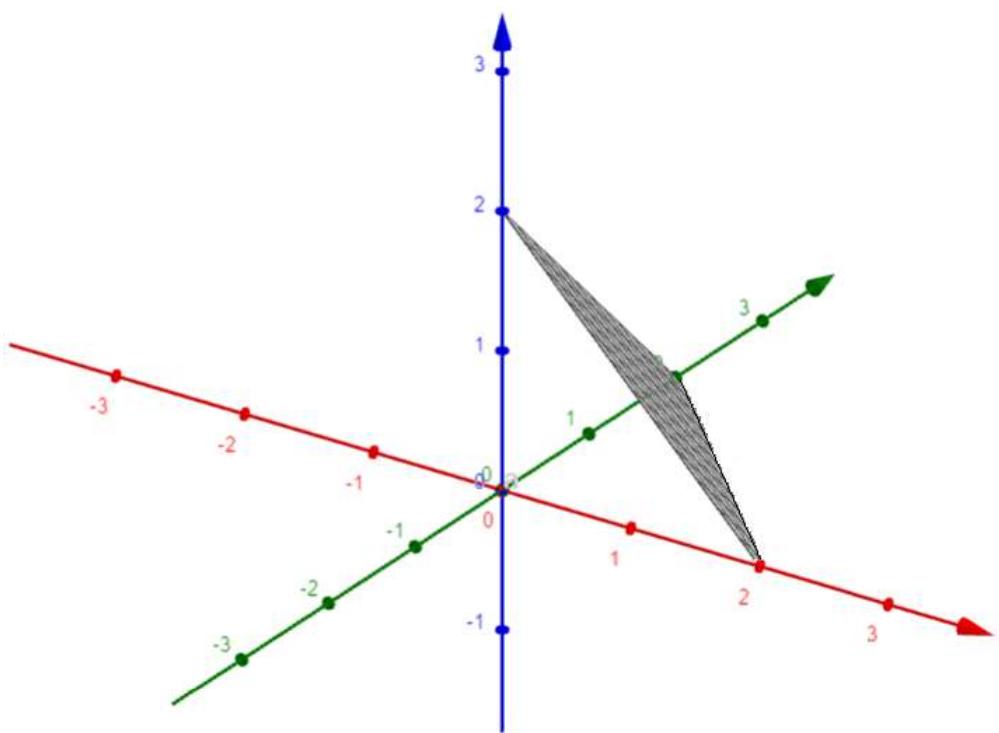
Zadatak 6.15. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S}$, ako je $\vec{a} = y\vec{i} - x\vec{j} + z\vec{k}$, a $\vec{\Sigma}$ dio ravnine $x + y + z = 2$ u 1. oktantu orijentiran normalom koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} . Skicirajte plohu.

Rješenje: Eksplisitna jednadžba plohe $\vec{\Sigma}$ ima oblik $z = f(x, y) = 2 - x - y$ (pogledajte sliku 6.28) i stoga je $\frac{\partial f}{\partial x} = \frac{\partial f}{\partial y} = -1$, tako da je normala na plohu koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} zadana sa $\vec{n} = \vec{i} + \vec{j} + \vec{k}$. Projekcija D plohe na xy-ravninu je pravokutan trokut s katetama na koordinatnim osima i hipotenuzom na pravcu $y = 2 - x$ (pogledajte sliku 6.29). Odredimo skalarni produkt vektorskog polja \vec{a} i vektora normale \vec{n} :

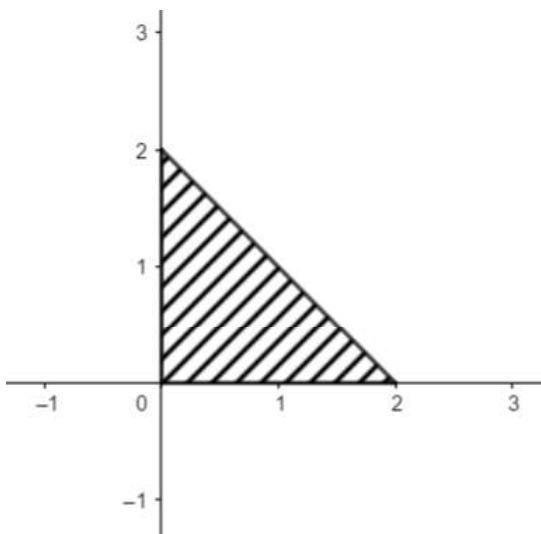
$$\vec{a} \cdot \vec{n} = y - x + z = y - x + 2 - x - y = 2 - 2x.$$

Sada računamo:

$$\begin{aligned} \iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S} &= \iint_D (2 - 2x) dx dy = \int_0^2 dx \int_0^{2-x} (2 - 2x) dy \\ &= \int_0^2 (2 - 2x)y \Big|_0^{2-x} dx = 2 \int_0^2 (1 - x)(2 - x) dx \end{aligned}$$

Slika 6.28: Ploha $\vec{\Sigma}$

Slika 6.29: Projekcija D

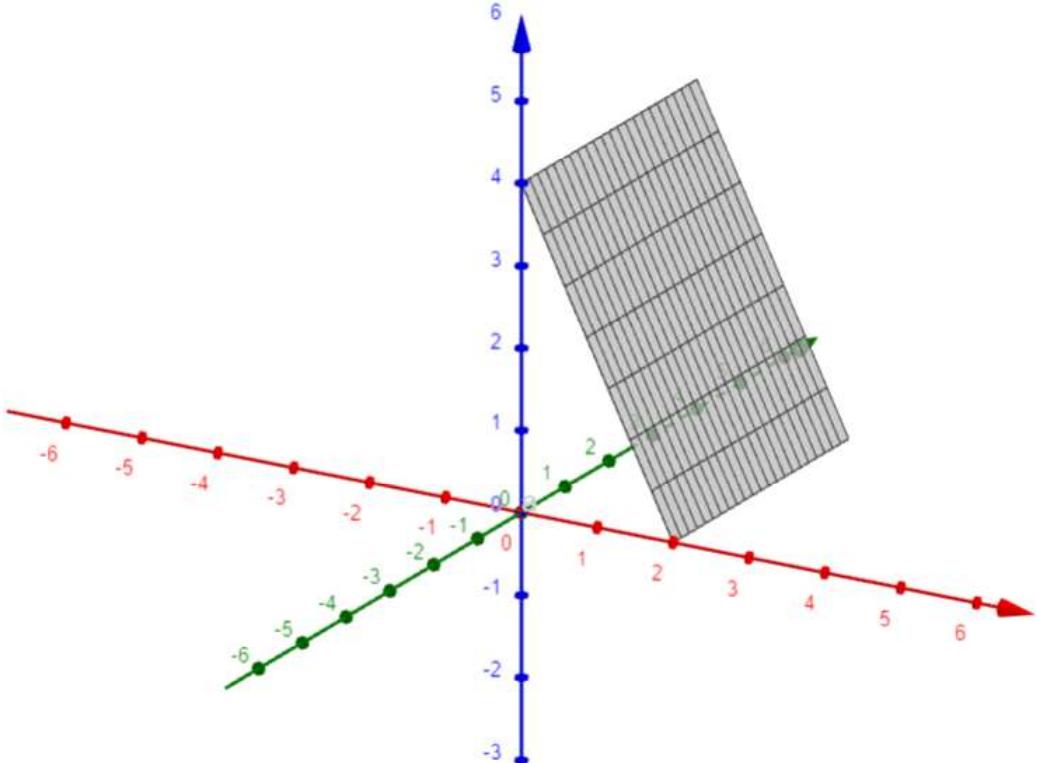
$$= 2 \int_0^2 (2 - 3x + x^2) dx = 2 \left(2x - \frac{3x^2}{2} + \frac{x^3}{3} \right) \Big|_0^2$$

$$= 2\left(4 - \frac{3 \cdot 4}{2} + \frac{8}{3}\right) = 2\left(-2 + \frac{8}{3}\right) = \frac{4}{3}.$$

□

Zadatak 6.16. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S}$, ako je $\vec{a} = y\vec{i} + x\vec{j} + z\vec{k}$, a $\vec{\Sigma}$ dio ravnine $2x + z = 4$, $0 < y < 4$, u 1. oktantu orijentiran normalom koja zatvara šiljasti kut s osi z . Skicirajte plohu.

Rješenje: Eksplisitna jednadžba plohe $\vec{\Sigma}$ ima oblik $z = f(x, y) = 4 - 2x - y$.

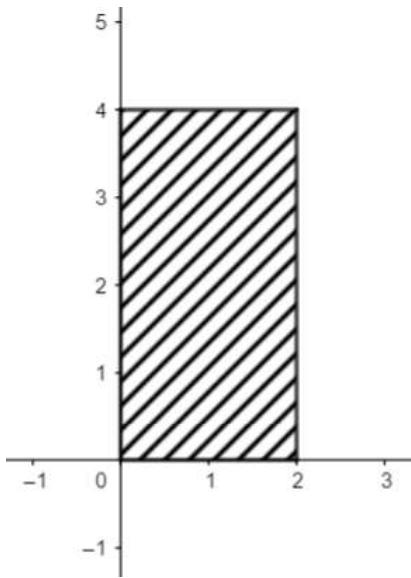
Slika 6.30: Ploha $\vec{\Sigma}$

(pogledajte sliku 6.30) i stoga je $\frac{\partial f}{\partial x} = -2$, $\frac{\partial f}{\partial y} = -1$, pa je normala na plohu koja zatvara šiljasti kut s osi z jednaka $\vec{n} = 2\vec{i} + \vec{k}$. Projekcija D plohe na xy-ravninu je pravokutnik $[0, 2] \times [0, 4]$ (pogledajte sliku 6.31). Odredimo skalarni produkt vektorskog polja \vec{a} i vektora normale \vec{n} :

$$\vec{a} \cdot \vec{n} = 2y + z = 2y + 4 - 2x.$$

Sada računamo:

$$\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S} = \iint_D (2y + 4 - 2x) dx dy = \int_0^2 dx \int_0^4 (2y + 4 - 2x) dy$$

Slika 6.31: Projekcija D

$$\begin{aligned}
 &= \int_0^2 (y^2 + 4y - 2xy) \Big|_0^4 dx = \int_0^2 (16 + 16 - 8x) dx \\
 &= (32x - 4x^2) \Big|_0^2 = 64 - 16 = 48.
 \end{aligned}$$

□

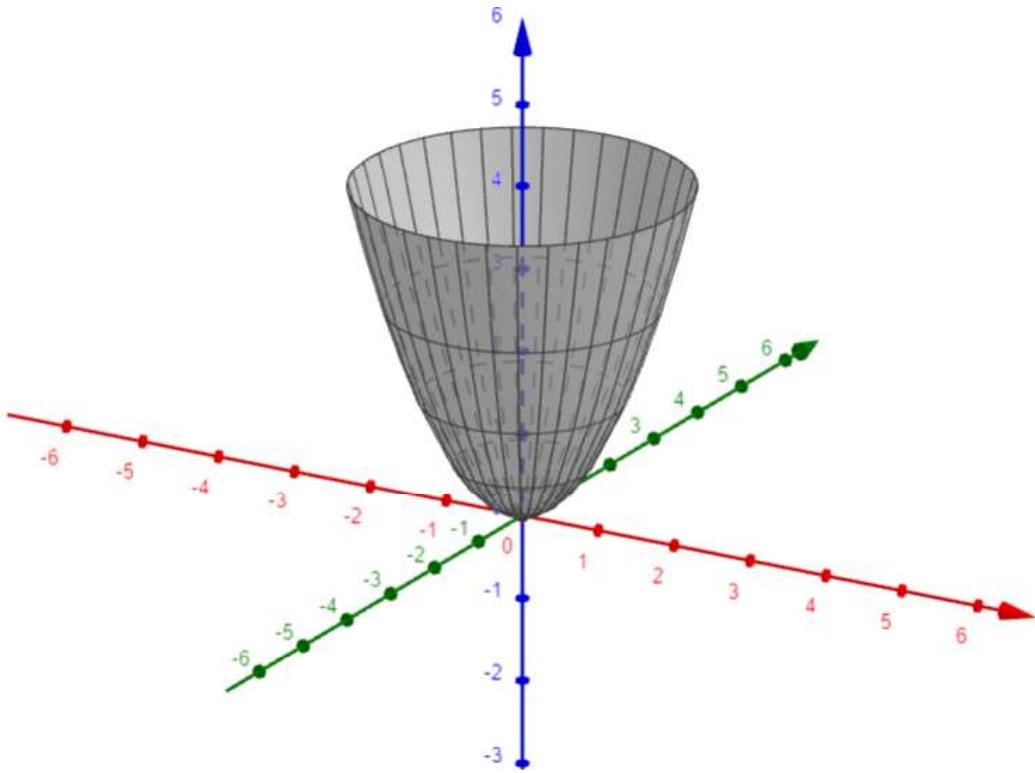
Zadatak 6.17. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S}$, ako je $\vec{a} = (z - x^2)\vec{j} + \sqrt{4-z}\vec{k}$, a $\vec{\Sigma} = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 : z = x^2 + y^2, 0 \leq z \leq 4\}$ orijentirana normalom koja zatvara tupi kut s vektorom \vec{k} . Skicirajte plohu.

Rješenje: Znamo da je jednadžba plohe $\vec{\Sigma}$ oblika $z = f(x, y) = x^2 + y^2$ (pogledajte sliku 6.32), tako da vrijedi

$$\frac{\partial f}{\partial x} = 2x, \quad \frac{\partial f}{\partial y} = 2y,$$

što znači da je normala na plohu koja zatvara tupi kut s vektorom \vec{k} jednaka $\vec{n} = 2x\vec{i} + 2y\vec{j} - \vec{k}$. Projekcija D plohe $\vec{\Sigma}$ na xy-ravninu je krug radijusa $r = 2$ sa središtem u ishodištu. Skalarni produkt vektorskog polja \vec{a} i vektora normale \vec{n} je dan sa:

$$\begin{aligned}
 \vec{a} \cdot \vec{n} &= (z - x^2)2y - \sqrt{4-z}(-1) = 2yz - 2x^2y - \sqrt{4-z} \\
 &= 2y(x^2 + y^2) - 2x^2y - \sqrt{4-x^2-y^2} = 2y^3 - \sqrt{4-x^2-y^2}.
 \end{aligned}$$

Slika 6.32: Ploha $\vec{\Sigma}$

Odredimo vrijednost integrala:

$$\begin{aligned}
 \iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S} &= \iint_D (2y^3 - \sqrt{4 - x^2 - y^2}) \, dx \, dy \\
 &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^2 (2r^3 \sin^3 \varphi - \sqrt{4 - r^2}) r \, dr \\
 &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^2 2r^4 \sin^3 \varphi \, dr - \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^2 r \sqrt{4 - r^2} \, dr \\
 &= \int_0^{2\pi} \frac{2r^5}{5} \Big|_0^2 \sin^3 \varphi \, d\varphi + 2\pi \cdot \frac{1}{2} \int_0^2 \sqrt{4 - r^2} \, d(4 - r^2) \\
 &= \int_0^{2\pi} \frac{64}{5} \sin^3 \varphi \, d\varphi + 2\pi \cdot \frac{1}{2} \left. \frac{(4 - r^2)^{\frac{3}{2}}}{\frac{3}{2}} \right|_0^2 \\
 &= \frac{64}{5} \int_0^{2\pi} \sin \varphi (1 - \cos^2 \varphi) \, d\varphi + 2\pi \cdot \frac{1}{3} (4 - r^2) \sqrt{4 - r^2} \Big|_0^2
 \end{aligned}$$

$$= \left\{ \begin{array}{l} t = \cos \varphi, \, dt = -\sin \varphi d\varphi \\ 0 \mapsto 1, \, 2\pi \mapsto 1 \end{array} \right\} = 0 - 2\pi \cdot \frac{8}{3} = -\frac{16}{3}\pi.$$

□

Teorem o divergenciji

Neka je $\vec{\Sigma} \subseteq \mathbb{R}^3$ zatvorena ploha orijentirana vanjskom normalom koja omeđuje područje $\Omega \subseteq \mathbb{R}^3$. Neka je $\vec{a} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k}$ vektorsko polje. Plošni integral vektorskog polja \vec{a} po zatvorenoj plohi $\vec{\Sigma}$ zovemo *tok vektorskog polja kroz plohu*. Prisjetimo se da je divergencija vektorskog polja skalarno polje koje određujemo na sljedeći način:

$$\operatorname{div} \vec{a} = \frac{\partial a_x}{\partial x} + \frac{\partial a_y}{\partial y} + \frac{\partial a_z}{\partial z}.$$

Prema *teoremu o divergenciji* tok vektorskog polja \vec{a} kroz zatvorenu plohu $\vec{\Sigma}$ možemo izračunati po formuli:

$$\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S} = \iiint_{\Omega} \operatorname{div} \vec{a} \, dx \, dy \, dz.$$

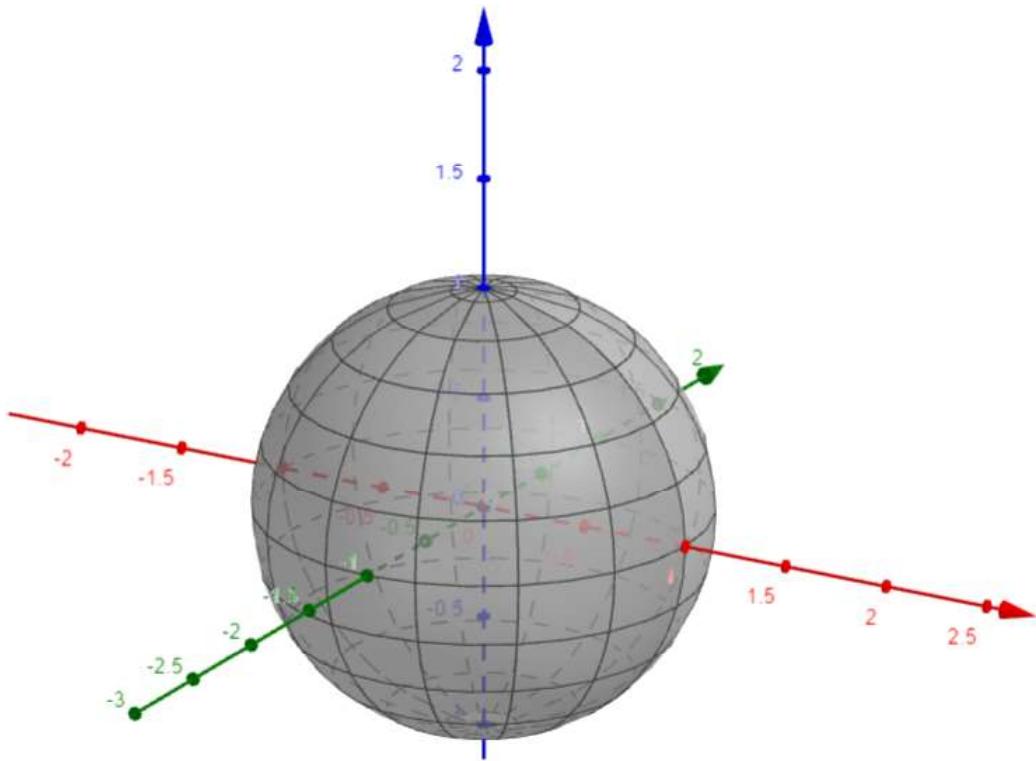
Zadatak 6.18. Izračunajte tok vektorskog polja $\vec{a} = \vec{j} + z^3 \vec{k}$ kroz sferu $x^2 + y^2 + z^2 = 1$. Skicirajte sferu.

Rješenje: Zatvorena ploha $\vec{\Sigma}$ omeđuje kuglu Ω sa središtem u ishodištu radijusa $r = 1$ (pogledajte sliku 6.33). Stoga ćemo integral po kugli Ω računati u sfernim koordinatama. Odredimo najprije divergenciju polja \vec{a} :

$$\operatorname{div} \vec{a} = \frac{\partial}{\partial x}(0) + \frac{\partial}{\partial y}(1) + \frac{\partial}{\partial z}(z^3) = 3z^2.$$

Prema teoremu o divergenciji tok polja \vec{a} kroz sferu je jednak:

$$\begin{aligned} \iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S} &= \iiint_{\Omega} \operatorname{div} \vec{a} \, dx \, dy \, dz \\ &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^\pi d\vartheta \int_0^1 3r^2 \cos^2 \vartheta \cdot r^2 \sin \vartheta \, dr \\ &= 2\pi \int_0^\pi \cos^2 \vartheta \sin \vartheta \cdot \frac{3r^5}{5} \Big|_0^1 \, d\vartheta = \frac{6\pi}{5} \int_0^\pi \cos^2 \vartheta \sin \vartheta \, d\vartheta \end{aligned}$$

Slika 6.33: Ploha $\vec{\Sigma}$

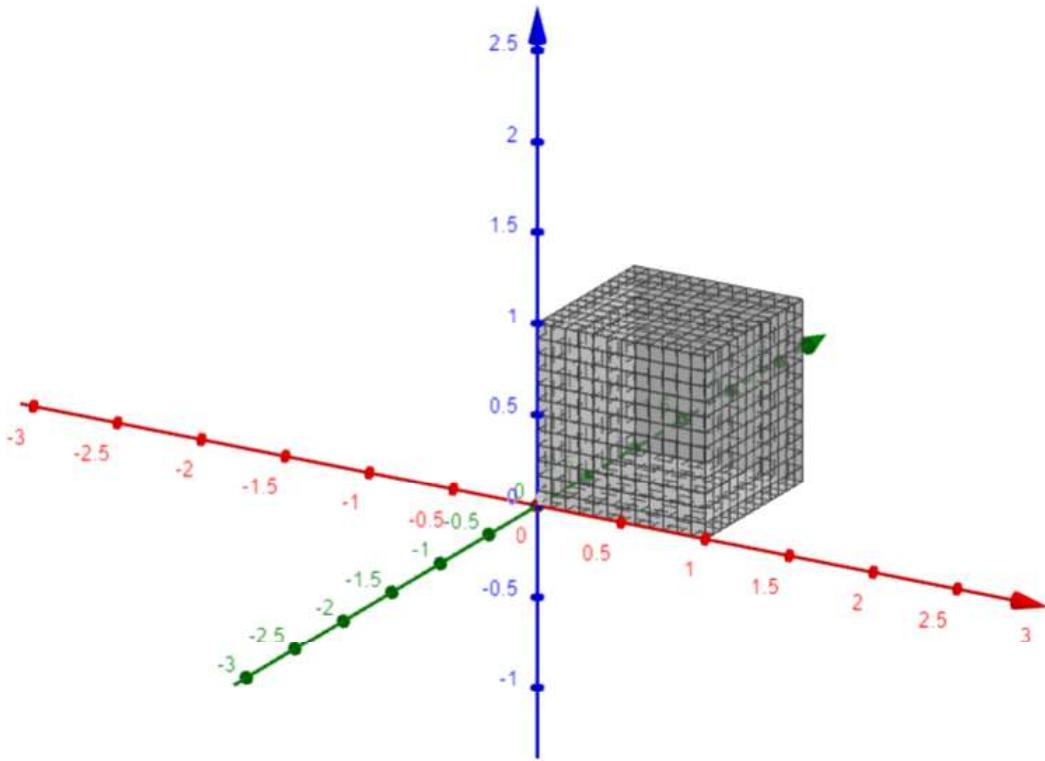
$$\begin{aligned}
 &= \left\{ \begin{array}{l} t = \cos \vartheta, \, dt = -\sin \vartheta d\vartheta \\ 0 \mapsto 1, \, \pi \mapsto -1 \end{array} \right\} = \frac{6\pi}{5} \int_1^{-1} t^2(-dt) \\
 &= \frac{6\pi}{5} \int_{-1}^1 t^2 dt = \frac{6\pi}{5} \cdot \frac{t^3}{3} \Big|_{-1}^1 = \frac{2\pi}{5}(1+1) = \frac{4\pi}{5}.
 \end{aligned}$$

□

Zadatak 6.19. Izračunajte tok vektorskog polja $\vec{a} = x^2\vec{i} + y^2\vec{j} + z^2\vec{k}$ po oplošju kocke $[0, 1]^3$. Skicirajte kocku.

Rješenje: Odredimo $\operatorname{div} \vec{a} = 2x + 2y + 2z$. Prema teoremu o divergenciji vrijedi:

$$\begin{aligned}
 \iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S} &= \iiint_{\Omega} (2x + 2y + 2z) dx dy dz \\
 &= \int_0^1 dx \int_0^1 dy \int_0^1 (2x + 2y + 2z) dz = \int_0^1 dx \int_0^1 (2xz + 2yz + z^2) \Big|_0^1 dy \\
 &= \int_0^1 dx \int_0^1 (2x + 2y + 1) dy = \int_0^1 (2xy + y^2 + y) \Big|_0^1 dx
 \end{aligned}$$

Slika 6.34: Kocka Ω

$$= \int_0^1 (2x + 1 + 1) dx = (x^2 + 2x) \Big|_0^1 = 3.$$

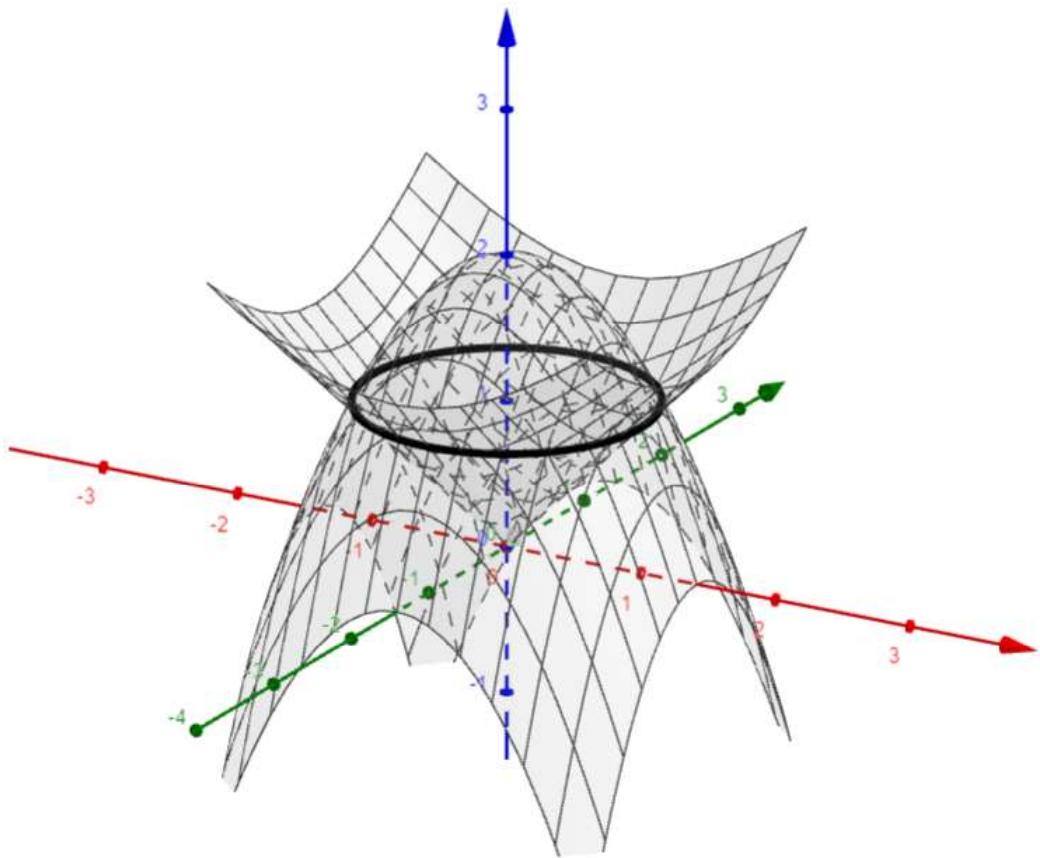
□

Zadatak 6.20. Izračunajte tok vektorskog polja $\vec{a} = x^2\vec{i} - 2xy\vec{j} + 3z\vec{k}$ kroz zatvorenu plohu koja se sastoji od ploha $z = 2 - x^2 - y^2$ i $z = \sqrt{x^2 + y^2}$. Skicirajte plohu.

Rješenje: Odredimo najprije presjek kružnog paraboloida $z = 2 - x^2 - y^2$ i kružnog stošca $z = \sqrt{x^2 + y^2}$:

$$\begin{aligned} 2 - x^2 - y^2 &= \sqrt{x^2 + y^2} (\rho = \sqrt{x^2 + y^2}) \Rightarrow 2 - \rho^2 = \rho \\ \Rightarrow \rho^2 + \rho - 2 &= 0 \Rightarrow \rho = 1 \Rightarrow x^2 + y^2 = 1. \end{aligned}$$

Vidimo dakle, da je presjek ploha kružnica radijusa $r = 1$ sa središtem u točki $(0, 0, 1)$ na osi z . Volumen Ω kojeg zatvaraju zadane plohe ćemo opisati u cilindričnim koordinatama. Znamo da je $\operatorname{div} \vec{a} = 2x - 2y + 3 = 3$. Prema

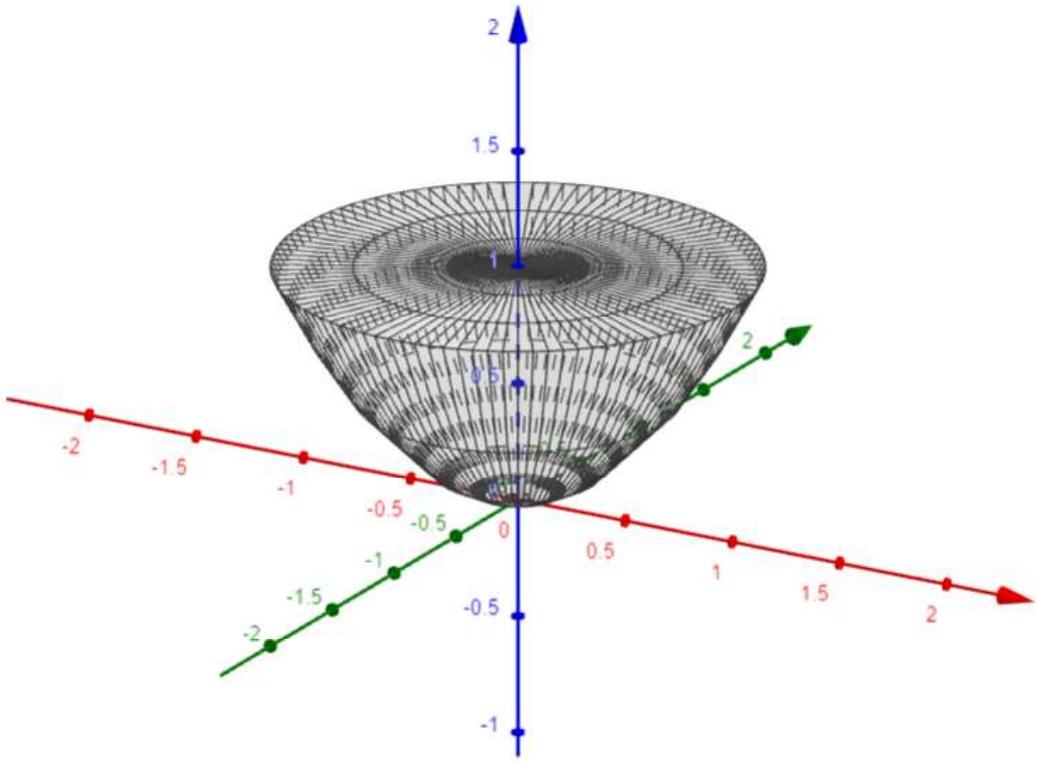
Slika 6.35: Ploha $\vec{\Sigma}$

teoremu o divergenciji računamo:

$$\begin{aligned}
 \iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \cdot d\vec{S} &= \iiint_{\Omega} 3 \, dx \, dy \, dz \\
 &= 3 \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 d\rho \int_{\rho}^{2-\rho^2} \rho \, dz = 3 \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 (2\rho - \rho^3 - \rho^2) \, d\rho \\
 &= 3 \int_0^{2\pi} \left(\rho^2 - \frac{\rho^4}{4} - \frac{\rho^3}{3} \right) \Big|_0^1 \, d\varphi = 3 \cdot 2\pi \left(1 - \frac{1}{4} - \frac{1}{3} \right) = \frac{5\pi}{2}.
 \end{aligned}$$

□

Zadatak 6.21. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \cdot d\vec{S}$, gdje je $\vec{a} = xz\vec{i} + x^2y\vec{j} + y^2z\vec{k}$, ako je $\vec{\Sigma}$ zatvorena ploha orijentirana u smjeru vanjskih normala, a sastavljena od paraboloida $z = x^2 + y^2$ i ravnine $z = 1$. Skicirajte plohu.

Slika 6.36: Ploha $\vec{\Sigma}$

Rješenje: Zadane plohe zatvaraju volumen Ω koji ćemo opisati u cilindričnim koordinatama (pogledajte sliku 6.36). Odredimo $\operatorname{div} \vec{a} = z + x^2 + y^2$. Sada prema teoremu o divergenciji računamo:

$$\begin{aligned}
\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S} &= \iiint_{\Omega} (z + x^2 + y^2) \, dx \, dy \, dz \\
&= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 d\rho \int_{\rho^2}^1 (z + \rho^2) \rho \, dz = \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 \left(\rho \cdot \frac{z^2}{2} + \rho^3 z \right) \Big|_{\rho^2}^1 \, d\rho \\
&= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 \left(\frac{\rho}{2} + \rho^3 - \frac{3}{2} \rho^5 \right) \, d\rho = 2\pi \left(\frac{\rho^2}{4} + \frac{\rho^4}{4} - \frac{\rho^6}{4} \right) \Big|_0^1 \\
&= 2\pi \left(\frac{1}{4} + \frac{1}{4} - \frac{1}{4} \right) = 2\pi \cdot \frac{1}{4} = \frac{\pi}{2}.
\end{aligned}$$

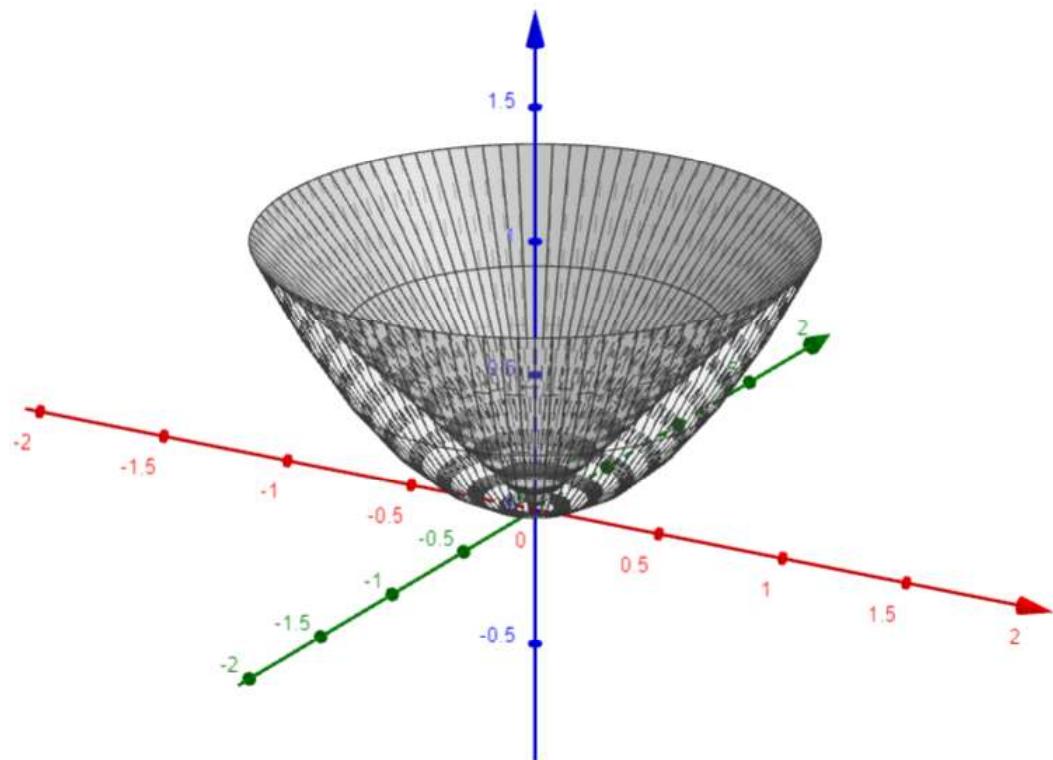
□

Zadatak 6.22. Izračunajte $\iint_{\vec{\Sigma}} \vec{a} \, d\vec{S}$, gdje je $\vec{a} = xz\vec{i} + yz\vec{j} + z\vec{k}$, ako je $\vec{\Sigma}$ zatvorena ploha orijentirana u smjeru vanjskih normala sastavljena od paraboloida $z = x^2 + y^2$ i stošca $z = \sqrt{x^2 + y^2}$

- a) direktno,
 b) pomoću teorema o divergenciji.

Skicirajte plohu.

Rješenje:

Slika 6.37: Ploha $\vec{\Sigma}$

- a) Presjek stošca i paraboloida je očito kružnica radijusa $r = 1$ sa središtem u točki $(0, 0, 1)$ na osi z . Prema tome, projekcija D plohe $\vec{\Sigma}$ na xy-ravninu je krug sa središtem u ishodištu radijusa $r = 1$.

Stožac $z = f_1(x, y) = \sqrt{x^2 + y^2}$ je orijentiran normalom \vec{n}_1 koja zatvara šiljasti kut s vektorom \vec{k} :

$$\begin{aligned} \frac{\partial f_1}{\partial x} &= \frac{x}{\sqrt{x^2 + y^2}}, & \frac{\partial f_1}{\partial y} &= \frac{y}{\sqrt{x^2 + y^2}} \\ \Rightarrow n_1 &= -\frac{x}{\sqrt{x^2 + y^2}} \vec{i} - \frac{y}{\sqrt{x^2 + y^2}} \vec{j} + \vec{k}. \end{aligned}$$

Odredimo:

$$\vec{a} \cdot \vec{n}_1 = -\frac{x^2 z}{\sqrt{x^2 + y^2}} - \frac{y^2 z}{\sqrt{x^2 + y^2}} + z = -x^2 - y^2 + \sqrt{x^2 + y^2}.$$

Paraboloid $z = f_2(x, y) = x^2 + y^2$ je orijentiran normalom \vec{n}_2 koja zatvara tupi kut s vektorom \vec{k} :

$$\frac{\partial f_2}{\partial x} = 2x, \quad \frac{\partial f_2}{\partial y} = 2y \Rightarrow n_2 = 2x\vec{i} + 2y\vec{j} - \vec{k}.$$

Nadimo:

$$\vec{a} \cdot \vec{n}_2 = 2x^2 z + 2y^2 z - z = 2x^4 + 2y^4 + 4x^2 y^2 - x^2 - y^2 = 2(x^2 + y^2)^2 - x^2 - y^2.$$

Sada zbog aditivnosti krivuljnog integrala po području integracije vrijedi:

$$\begin{aligned} \iint_{\bar{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S} &= \iint_D \vec{a} \cdot \vec{n}_1 dx dy + \iint_D \vec{a} \cdot \vec{n}_2 dx dy \\ &= \iint_D (-2x^2 - 2y^2 + \sqrt{x^2 + y^2} + 2(x^2 + y^2)^2) dx dy \\ &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 (-2r^2 + r + 2r^4) r dr = 2\pi \left(-\frac{2r^4}{4} + \frac{r^3}{3} + \frac{2r^6}{6} \right) \Big|_0^1 \\ &= 2\pi \left(-\frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \frac{1}{3} \right) = 2\pi \cdot \frac{1}{6} = \frac{\pi}{3}. \end{aligned}$$

- b) Stožac i paraboloid zatvaraju tijelo Ω koje ćemo opisati u cilindričnim koordinatama. Prema teoremu o divergenciji vrijedi:

$$\begin{aligned} \iint_{\bar{\Sigma}} \vec{a} d\vec{S} &= \iiint_{\Omega} (z + z + 1) dx dy dz \\ &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 d\rho \int_{\rho^2}^{\rho} (2z + 1)\rho dz = \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 (\rho z^2 + \rho z) \Big|_{\rho^2}^{\rho} d\rho \\ &= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 (\rho^3 + \rho^2 - \rho^5 - \rho^3) d\rho = 2\pi \left(\frac{\rho^3}{3} - \frac{\rho^6}{6} \right) \Big|_0^1 = \frac{\pi}{3}. \end{aligned}$$

□

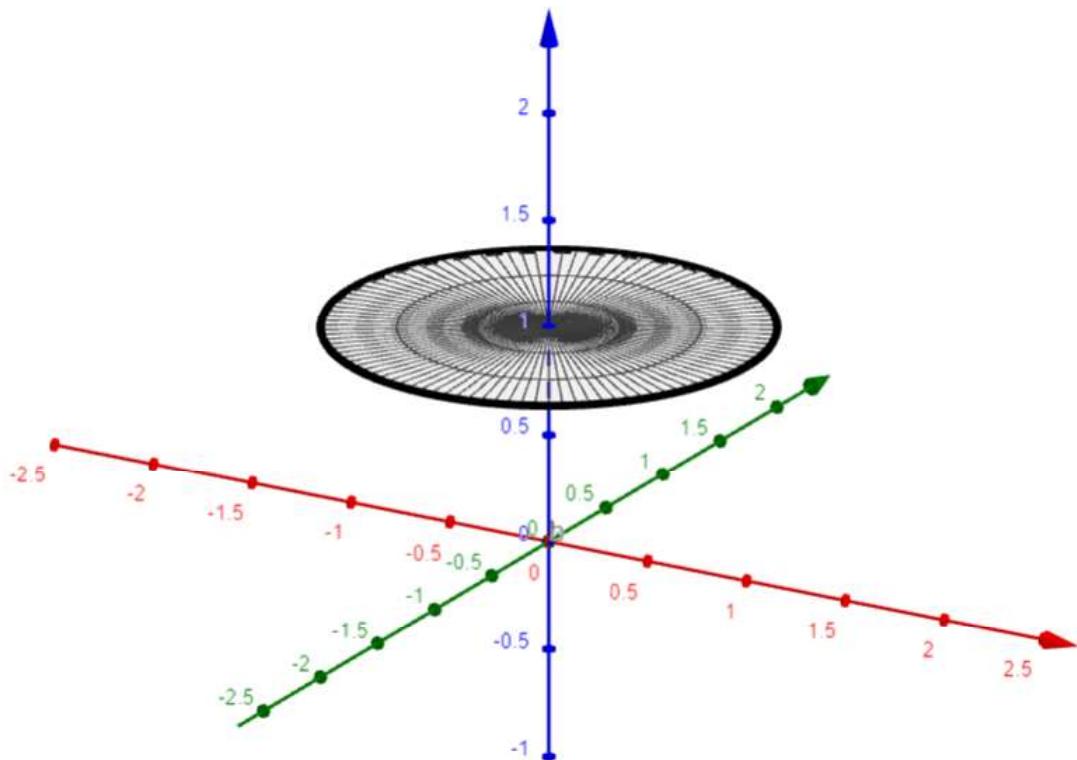
Stokesov teorem

Teorem. (Stokes) Neka je $\vec{\Gamma} \subseteq \mathbb{R}^3$ zatvorena krivulja koja omeđuje plohu $\vec{\Sigma}$ ($\partial\vec{\Sigma} = \vec{\Gamma}$) orijentirana pozitivno ako se gleda iz vrha normale na plohu $\vec{\Sigma}$ i neka je \vec{a} dovoljno glatko vektorsko polje definirano na području koje sadrži plohu $\vec{\Sigma}$. Tada vrijedi:

$$\int_{\vec{\Gamma}} \vec{a} \cdot d\vec{r} = \iint_{\vec{\Sigma}} \text{rot } \vec{a} \cdot d\vec{S}.$$

Zadatak 6.23. Primjenom Stokesovog teorema izračunajte $\int_{\vec{\Gamma}} xy^2 dx + dy + z dz$ ako je $\vec{\Gamma}$ kružnica $x^2 + y^2 = 1$ i $z = 1$. Skicirajte krivulju i plohu.

Rješenje: Odredimo rotaciju vektorskog polja \vec{a} :

Slika 6.38: Ploha $\vec{\Sigma}$

$$\text{rot } \vec{a} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ xy^2 & 1 & z \end{vmatrix} = -2xy \vec{k}.$$

Budući da jednadžba plohe $\vec{\Sigma}$ ima oblik $z = f(x, y) = 1$, normala na plohu je $\vec{n} = \vec{k}$, tako da vrijedi $\text{rot } \vec{a} \cdot \vec{n} = -2xy$. Sada prema Stokesovom teoremu vrijedi

$$\begin{aligned}\int_{\vec{\Gamma}} \vec{a} \, d\vec{r} &= \iint_{\vec{\Sigma}} \text{rot } \vec{a} \, d\vec{S} = \iint_D (-2xy) \, dx \, dy \\ &= -2 \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^1 r^2 \cos \varphi \sin \varphi r \, dr = -2 \int_0^{2\pi} \cos \varphi \sin \varphi \frac{r^4}{4} \Big|_0^1 d\varphi \\ &= -\frac{1}{2} \int_0^{2\pi} \sin \varphi \cos \varphi d\varphi = -\frac{1}{2} \cdot \frac{\sin^2 \varphi}{2} \Big|_0^{2\pi} = 0.\end{aligned}$$

Integral također možemo izračunati direktno pomoću formule za krivuljni integral 2. vrste. Parametriziramo krivulju $\vec{\Gamma}$:

$$\begin{aligned}x(t) &= \cos t \Rightarrow x'(t) = -\sin t \\y(t) &= \sin t \Rightarrow y'(t) = \cos t \\z(t) &= 1 \Rightarrow z'(t) = 0 \\t &\in [0, 2\pi].\end{aligned}$$

Sada računamo integral:

$$\begin{aligned}\int_{\vec{\Gamma}} \vec{a} \, d\vec{r} &= \int_0^{2\pi} (\cos t \sin^2 t \cdot (-\sin t) + \cos t + 1 \cdot 0) dt \\ &= \int_0^{2\pi} (-\sin^3 t \cos t + \cos t) dt = \left(-\frac{\sin^4 t}{4} + \sin t \right) \Big|_0^{2\pi} = 0.\end{aligned}$$

□

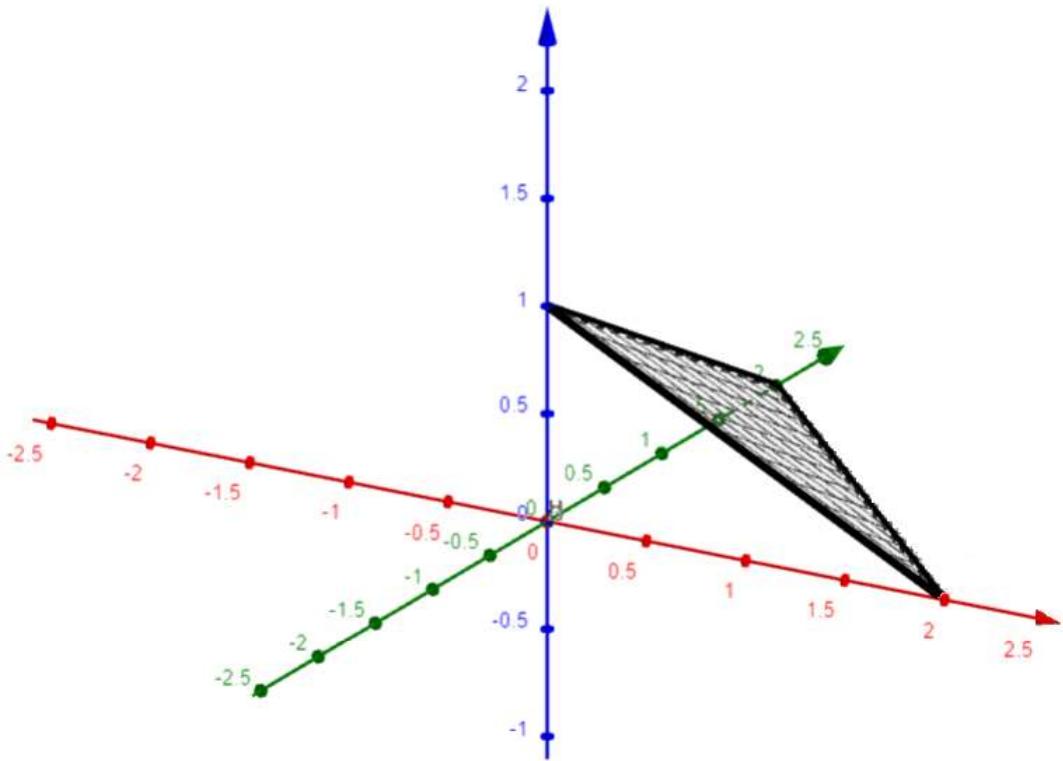
Zadatak 6.24. Primjenom Stokesovog teorema izračunajte $\int_{\vec{\Gamma}} \vec{a} \, d\vec{r}$, ako je $\vec{a} = 2xz\vec{i} - x\vec{j} + z\vec{k}$, a $\vec{\Gamma}$ krivulja nastala presjekom ravnine $x + y + 2z = 2$ s koordinatnim ravninama. Skicirajte krivulju i plohu.

Rješenje: Jednadžba plohe $\vec{\Sigma}$ (dio ravnine u 1. oktantu) ima oblik:

$$z = f(x, y) = 1 - \frac{x}{2} - \frac{y}{2} \Rightarrow \frac{\partial f}{\partial x} = \frac{\partial f}{\partial y} = -\frac{1}{2},$$

pa je normala na plohu koja zatvara šiljsti kut s vektorom \vec{k} jednaka $\vec{n} = \frac{1}{2}\vec{i} + \frac{1}{2}\vec{j} + \vec{k}$. Odredimo rotaciju vektorskog polja \vec{a} :

$$\text{rot } \vec{a} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ 2xz & -x & z \end{vmatrix} = 0 \cdot \vec{i} - (0 - 2x)\vec{j} + (-1 - 0)\vec{k} = 2x\vec{j} - \vec{k}.$$

Slika 6.39: Ploha $\vec{\Sigma}$

Sada je $\text{rot } \vec{a} \cdot \vec{n} = x - 1$, pa prema Stokesovom teoremu vrijedi (prijekcija D plohe na xy-ravninu je pravokutan trokut s katetama na koordinatnim osima i hipotenuzom na pravcu $y = 2 - x$):

$$\begin{aligned}
\int_{\Gamma} \vec{a} \, d\vec{r} &= \iint_{\vec{\Sigma}} \text{rot } \vec{a} \, d\vec{S} = \iint_D (x - 1) \, dx \, dy \\
&= \int_0^2 dx \int_0^{2-x} (x - 1) \, dy = \int_0^2 (x - 1)(x - 2) \, dx \\
&= \int_0^2 (2x - 2 - x^2 + x) \, dx = \left(-\frac{x^3}{3} + \frac{3x^2}{2} - 2x \right) \Big|_0^2 \\
&= -\frac{8}{3} + 6 - 4 = -\frac{2}{3}.
\end{aligned}$$

□